

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СІЛЬГОСПВИРОБНИКІВ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В.А. Нехай

к.е.н, доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка»

Аграрний сектор економіки в умовах інституційних трансформацій знаходиться під впливом багатьох сил, які реорганізують його, чи впливають в інший спосіб за рахунок природних чи соціально-економічних чинників. Виходячи із цього, він повинен перебувати під постійним контролем з боку органів державної влади з метою уникнення дестабілізації та запобігання суттєвому зниженню рівня дохідності. Роль державного регулювання господарської діяльності аграрного сектору економіки є дуже важливою, особливо, якщо виходити із значення агропромислового сектору економіки, основним завданням якого є забезпечення продовольчої безпеки держави.

Слід звернути увагу, що державну підтримку не можна ототожнювати з державним регулюванням, оскільки останнє може бути спрямоване не тільки на стимулювання розвитку економічних процесів, а й на їхнє обмеження. В сільському господарстві прикладом обмеження виробництва є програми, що застосовуються в країнах ЄС та США. Таким чином, реалізуючи обмежувальну функцію, держава водночас може здійснювати стимулюючий вплив через систему державної підтримки [1, с.125].

Науковці мають різні думки щодо державного регулювання. Наприклад, державне регулювання можна розуміти в двох сенсах – широкому і вузькому. У широкому сенсі це встановлення державою загальних правил поведінки всіх учасників суспільних відносин та їх коригування у залежності від зміни умов. Державне регулювання у вузькому сенсі – це одна з функцій державного управління. Г.Є. Бистров вважає, що державне регулювання сільського господарства – це діяльність держави, спрямована на вплив на систему аграрного підприємництва, що функціонує здебільшого на ринковій основі і застосовує методи економічного регулювання (наприклад, цін, податків, кредитів, мит), державних замовлень, квот, ліцензій та інших адміністративних методів впливу [2]. На думку М. І. Козиря, державне регулювання сільського господарства – це цілеспрямований вплив держави на освіту, а також діяльність сільських товаровиробників, надання їм відповідної державної підтримки. Також це прийняття законів, інших нормативних актів у сільськогосподарській галузі, створення системи органів, що здійснюють державне регулювання даної галузі [3].

Державне регулювання сільського господарства є необхідним зокрема і через особливості, що притаманні аграрному сектору економіки: значний вплив кліматичних факторів на сільськогосподарське виробництво, використання землі як головного засобу виробництва, непропорційність в ціноутворенні між сільськогосподарською та промисловою продукцією, залежність сільськогосподарського товаровиробника від монополії переробника даної продукції, багатогалузевий характер великої кількості організацій, наявність специфічних форм організації виробництва у сільському господарстві та ін. [4].

Якщо характеризувати представлені у науці співвідношення понять державної аграрної політики та державної підтримки сільського господарства, то необхідно вказати на значний спектр різноманітних варіантів такого співвідношення. Найбільш поширеними є такі:

– державна підтримка сільського господарства як принцип державної аграрної політики. Наприклад, основними принципами, на яких базується сучасна аграрна політика, пропонується визначати: законність, державний протекціонізм сільського господарства, пільгове оподаткування та кредитування, удосконалення ціноутворення на сільськогосподарську продукцію [5, с. 12];

– ототожнення державної підтримки та державної аграрної політики;

– державна підтримка сільського господарства як самостійний напрям державної аграрної політики. Наприклад, у ч. 3 ст. 4 проекту Закону України «Про основні засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку» № 9162 від 04.10.2018 зазначається [6], що державна аграрна політика та державна політика сільського

розвитку спрямовані, окрім іншого, на надання ефективної державної підтримки виробникам сільськогосподарської продукції.

Можна погодитись з Х. Григор'євою [7], «що державна підтримка сільського господарства виступає способом досягнення цілей та реалізації завдань державної аграрної політики. Причому особливістю такого способу є його універсальність, адже за його допомогою реалізується державна аграрна політика і стосовно гарантування продовольчої безпеки, і стосовно формування стабільного середовища для виробників сільськогосподарської продукції, і стосовно охорони навколишнього природного середовища під час сільськогосподарської діяльності, і стосовно соціального розвитку села».

Державне регулювання економіки - це система заходів держави для здійснення підтримуючої, компенсаційної й регулюючої діяльності, спрямованої на створення нормальних умов ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем розвитку національної економіки та всього суспільства. Таке визначення розкриває функції, цілі й об'єкти державного втручання в економіку й поведінку громадян. Державне регулювання економіки має здійснюватися лише в межах функціональних дій держави на основі системи управління для об'єднання волі всіх громадян країни [8, с. 87].

Термін «регулювання» в зарубіжній економічній літературі має два значення. У широкому розумінні він ототожнюється з державним втручанням в економіку, у більш вузькому - з адміністративно-правовою регламентацією підприємницької діяльності. Отже, державне регулювання - це комплекс заходів держави, спрямованих на скерування поведінки товаровиробника в напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами державної влади цілей [9, с. 157-158].

На нашу думку, державна підтримка сільгоспвиробників – це складова системи державного регулювання, що являє собою сукупність фінансово-економічних, соціальних, організаційних, правових та інших заходів держави щодо стимулювання розвитку як сільськогосподарського виробництва, так і сільських територій. Проте трактування державної підтримки лише з позиції фінансової або бюджетної підтримки є неповним, оскільки вона може включати інформаційне забезпечення, розвиток дорадництва, системи страхування й біржового ринку. Основними принципами державного регулювання сільськогосподарської галузі мають бути: раціональний аграрний протекціонізм; поєднання соціальних і економічних цілей; програмно-цільове регулювання; підтримання і встановлення паритету цін і доходів у сільському господарстві; гарантована державна підтримка товаровиробників сільського господарства; диференційований підхід до здійснення державного регулювання; максимально ефективне використання ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Михасюк І. Державне регулювання економіки. / І. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка. - К.: Атіка, Ельга-Н, 2000. - 592 с.
2. Бистров Г. Є. Аграрне право: підручник / за ред. Г. Є. Бистрова і В. Е. Лук'яненко. Ульяновськ, 2012. – 130 с.
3. Козир М. І. Аграрне право: підручник / відп. ред. М. І. Козир. М : 2010. – 125 с.
4. Кисельов С. В. Державне регулювання сільського господарства в умовах перехідної економіки. М., 1994. – 33 с.
5. Жушман В. П., Корнієнко Г. С. Опорнологічні схеми з навчальної дисципліни «Аграрне право» та аграрне законодавство України : навчальний посібник. Харків : Одиссей, 2009. 400 с.
6. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики України на період до 2015 року» Закон України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2982-15>
7. Григор'єва Х. Співвідношення правових категорій державної підтримки сільського господарства та державної аграрної політики /Х. Григор'єва/ «Підприємництво, господарство і право». 7/2019 р. с. 64-68.

8. Дідківська Л. Державне регулювання економіки : [навчальний посібник] / Л. Дідківська, Л. Головка. - К. : Знання-Прес, 2000. - 316 с.

9. Кушнір І. Функціональний аспект державного регулювання економіки / І. Кушнір // Підприємництво, господарство і право. - 2008. - № 8. - С. 157-160.